

כיסא ריאליסטי וכיסא מטאפיזי

ד"ר דינה לוין

לעילוי נשמת אחי נתן צבי הורוביץ ז"ל
שנפטר בי' בסיון תשע"ה.

הכיסא מלווה את האדם מיום היוולדו. בברית המילה הסנדק יושב על כיסאו של אליהו הנביא ובמעמד זה מתקיים הברית, כשכולם מתפללים שבזכות אליהו הנביא יגדל הילד לתורה, לחופה ולמעשים טובים. כשגדל הילד ומגיע לגן הילדים כיסאו הקטן עליו יושב מסמל התנהגות רצויה, סדר ומשמעת. הכיסא מלווה את הילד בכל יום הולדת עליו הוא יושב כחתן השמחה ומורם אל על. בהגיעו לבית הספר הוא מחובר לספסל הלימודים עד גמר לימודיו. גם הכלה יושבת ביום חופתה על כיסא מיוחד, מפואר ומלכותי שאוצר בתוכו חלומות ותפילות לבניין בית עדי עד. הכיסא בעבודתו של האדם מסמל פעמים רבות סטטוס ומעמד.

אף ההלכה ייחדה חשיבות לכיסאו של האב ראש המשפחה, ולכן אסור לשבת במקומו מפאת כבודו של האב.

בתורה מופיע הכיסא בפעם הראשונה כביטוי לעוצמה מלכותית של המלך פרעה בדבריו ליוסף "רק הכיסא אגדל ממך". (בראשית, מא, מ) ולאחר מכן מתוארים כיסאותיהם של מלכי ישראל דוד ושלמה ושאר מלכי אומות העולם.

כל אלה הם כיסאות ריאליסטיים שאנו רואים, יכולים למששם ולגעת בהם. יש להם צבע, יש להם קומה נמוכה או גבוהה. חלקם מפוארים וחלקם פשוטים.

שימושיו של הכיסא בחיי האדם רבים, וידועים כיסאות שונים כמו:

כיסא נוח, כסנוע, כיסא גלגלים, כיסא חשמלי, בית הכיסא ועוד. (אבן שושן, ערך כיסא) הכיסא הריאליסטי בעל ארבע הרגליים הוא יציב כדי שהאדם היושב עליו יחוש יציבות. חפץ מוחשי זה מבטא את שליטתו של האדם במרחב המצומצם שלו או במרחב השלטוני על ארץ.

אולם ישנו גם כיסא מטפיזי שאין האדם יכול לראותו בפועל, אך באמונתו הוא מסוגל לחוש את גילוייו בעולם. זהו כיסאו של הקב"ה שנמצא בשמיים במקום מושבו ומסמל את שליטתו ומלכותו בעולם.

דברה תורה בלשון בני האדם ומאוד ייתכן שזו הסיבה לשימוש הרב במילה כיסא. האדם בתודעתו מסוגל להבין את הסמליות שבחפץ ריאליסטי זה.

בפרשת זכור אנו קוראים כי כיסאו של ה' לא יהיה שלם בעולם כל עוד קיים עמלק. הרוע, האכזריות וחוסר האמונה בקב"ה מפריע לשלטונו של הבורא ועל כן כיסאו אינו שלם. לכן נאמר: "כי יד ה' על כס יה" ללא א'. זהו כיסא **מטפידי** שהוא מעל הטבע ומסמל את שלטונו של הקב"ה בעולם כולו.

תפיסה אמונית זו חוזרת פעמים רבות בתפילותינו.

בתפילת שחרית בפסוקי דזמרה אנו מצטטים מתהילים:

"ה' בשמים הכין כיסאו ומלכותו בכל משלה".

בקריאת שמע בשחרית בקבלת עול מלכות שמיים אנו אומרים:

"וכיסאו נכון ומלכותו לעד קיימת".

ובשבת לאחר תפילת נשמת אנו מכריזים באמונה:

"המלך היושב על כיסא רם ונישא".

בהמשך בפיוט "אל אדון" נאמר:

"זכות ומישור לפני כיסאו. חסד ורחמים מלא כבודו".

בברכות שלאחר ההפטרה אנו מבקשים מהקב"ה:

"על כיסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו".

בברכת "אשר יצר" אנו משבחים את הבורא בצרכים הגשמיים שמלווים אותנו לאורך כל היום:

... "אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים .

גלוי וידוע לפני כיסא כבודך שאם יפתח אחד מהם"...

משמעותו של הכיסא בכל הציטוטים הללו היא מטאפורית לשלטון ה' בעולם ולדרכי הנהגתו מלאות הטוב, החסד והמשפט.

ננסה לבחון את סוגי הכיסאות הללו ביצירה היהודית החל מהתנ"ך, חז"ל, מדרשים, שירת ימי הביניים, חסידות ושירה עברית חדשה.

נבדוק האם ניתן לחבר ולקשר בין שני סוגי הכיסאות הללו? ומה תפקידו של האדם בחיבור זה?

תנ"ך

המושג כיסא מופיע פעמים רבות בתנ"ך במשמעויות שונות. בדרך כלל הן מסמלות עוצמה שלטונית של מלך בשר ודם.

כיסאו הריאליסטי של פרעה מקבל משמעות אירונית למקרא פסוקי האזהרה לפני מכת בכורות ולאחר מימושה בפועל:

וַיֵּת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעֶה הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחַר הַרְחִיִּים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה. וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמְהוּ לֹא תִסָּף. (שמות, בא יא ה-ו)

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וְהָ הָפָה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעֶה הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁבֵי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה. וַיִּקַּם פְּרֹעֶה לַיְלָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו וְכָל מִצְרַיִם וְתָהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שֵׁם מֵת. (שמות, יב, כט-לא)

כשכיסאו הריאליסטי של מלך ישראל ייבנה הוא נדרש לכתוב את התורה. ורש"י (על פי סנהדרין כא ע"ב) דורש שעליו לכתוב שני ספרי תורה. האחד שיהיה מונח בבית גנזיו והשני נכנס ויוצא עמו. רק לאחר פעולה רוחנית זו יוכל כיסאו להתקיים.

זוהי כוונתו של הקב"ה בדבריו של נתן הנביא לדוד המלך לפני מותו. ניתנת הבטחה אלוקית שבנו של דוד יבנה את בית המקדש וכיסא ממלכתו יהיה נכון לעולם:

כִּי יִמְלֹאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת-אַבְתְּיָךְ וְהִקִּימְתִי אֶת-זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ וְהִכִּינְתִי אֶת-מַמְלַכְתּוֹ הוּא יִבְנֶה-בַּיִת לְשִׁמִּי וְכִנְנֹתִי אֶת-כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ עַד-עוֹלָם. אֲנִי אֶהְיֶה-לוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה-לִּי לְבֵן אֲשֶׁר בְּהֵעוֹתוֹ וְהִכַּחֲתִיו בְּשִׁבְטֵי אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְנֵי אָדָם. וְחִסְדֵי לֹא-יִסוּר מִמֶּנּוּ כְּאֲשֶׁר הִסְרֹתִי מֵעַם שְׂאוֹל אֲשֶׁר הִסְרֹתִי מִלְּפָנָיךָ. וְנֶאֱמַן בְּיָדְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ עַד-עוֹלָם לְפָנָיךָ כִּי־סֹאךָ יִהְיֶה נֹכֹחַ עַד-עוֹלָם. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְכָל הַחֲזִיזוֹן הַזֶּה כֵּן דַּבֵּר נָתַן אֶל-דָּוִד. (שמואל ב, פרק ז' פס' יב-יז)

ואכן צוואתו הרוחנית של דוד המלך לשלמה בנו מקשרת בין נצחיות כיסא מלכותו לבין שמירת מצוותיו של הקב"ה:

וַיִּקְרְבוּ יָמֵי-דָוִד, לָמוֹת; וַיֵּצֵא אֶת-שְׁלֹמֹה בְּנוֹ, לֵאמֹר. אֲנֹכִי הֵלֵךְ, בְּדֶרֶךְ כָּל-הָאָרֶץ; וְחִזַּקְתָּ, וְהָיִיתָ לְאִישׁ. וְשִׁמְרַת אֶת-מִשְׁמַרְתִּי ה' אֱלֹהֶיךָ, לִלְכֹת בְּדַרְכָּיו לְשִׁמּוֹר חֻקֹּתָיו מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְעֲדוֹתָיו, כַּכְּתוּב, בְּתוֹרַת מֹשֶׁה--לְמַעַן תִּשְׁכַּל, אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה,

וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר תִּפְנֶנָּה, שָׁם. לְמַעַן יָקִים ה' אֶת-דְּבָרוֹ, אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר, אִם-יִשְׁמְרוּ
 בְּנֵיךָ אֶת-דַּרְכֶּם לְלַכֵּת לִפְנֵי בְּאֵמַת, בְּכָל-לִבְבְּם וּבְכָל-נַפְשָׁם: לֵאמֹר--לֹא-יִכָּרֵת לְךָ
 אִישׁ, מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל (מלכים א פרק ב, א-ד)

גם בתהלים מתייחס דוד המלך לכיסאו של מלך בשר ודם שקיומו ויציבותו לעד קשורים
 קשר בלתי ינותק בשמירת המצוות ובשמירת הברית עם הקב"ה:

נִשְׁבַּע ה' לְדוֹד אִמַּת לֹא לֹא יִשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בִטְנֶךָ, אֲשִׁית לְכִסֵּא לְךָ אִם יִשְׁמְרוּ
 בְּנֵיךָ בְּרִיתִי וְעֵדוּתִי זֹאת אֶלְמַדְם גַּם בְּנֵיהֶם עַדִּי עַד, יִשְׁבוּ לְכִסֵּא לְךָ.(תהלים, קלב,
 יא)

כיסאו של שלמה המלך נודע ביופיו ובהדרו. הכיסא היה מחופה בזהב אופיר ובאבני
 שוהם ובשאר אבנים יקרות. שנים עשר אריות של זהב עמדו על ששת מדרגותיו וכנגדם
 היו שנים עשר נשרים של זהב. על המדרגה הראשונה רבץ ארי של זהב וכנגדו שור של
 זהב. על המדרגה השנייה ישב זאב של זהב וכנגדו היה טלה מזהב. על המדרגה
 השלישית היה נמר של זהב ומולו גמל של זהב. במדרגה הרביעית היה שור של זהב
 וכנגדו טווס של זהב. במעלה החמישית היה נשר של זהב וכנגדו יונה של זהב. במעלה
 השישית היה נץ של זהב וכנגדו ציפור של זהב. על ראש הכיסא עמדה יונה של זהב
 שאחזה נץ של זהב. ומעל לראש הכיסא עמדה מנורה של זהב שממנה יצאו שבעה קנים
 כנגד שבעה אבות העולם: אדם הראשון, נח, שם, אברהם, יצחק, יעקב ואיוב. שבעה
 קנים נוספים יצאו בצד השני ועליהם היו מצוירים שבעה חסידי עולם: לוי, קהת, עמרם,
 משה ואהרן, אלדד ומידד וחור ביניהם. בראש המנורה היה כד זהב מלא בשמן זית
 שממנו הדליקו בבית המקדש. בתחתיתו היה אגן של זהב מלא בשמן זית ועליו היה
 מצויר עלי הכהן. מהאגן יצאו שני שיבולי זהב ובו ציורי שני בניו של עלי חופני ופנחס.
 מהשיבולים יצאו שני צינורות זהב עליהם צוירו שני בני אהרון נדב ואביהוא. משני צידי
 הכיסא היו שתי בימות מורמות של זהב. האחת היתה לכהן הגדול והשנייה לסגן
 הכהנים. שבעים בימות של זהב הקיפו את הכיסא ועליהם ישבו שבעים הזקנים של
 סנהדרין ודנו לפני המלך. עשרים וארבע גפנים של זהב עמדו משני צידי הכיסאות כדי
 ליצור צל למלך. אילנות של תמרים הקיפו את הכיסא כשהם מכוסים בגדי שש לבן תלויים
 בחבלי בוץ וארגמן. פעמוני זהב היו קשורים בשפתם וכשהרוח נשבה הם צלצלו. על
 ראשי האילנות היו טווסים עשויים שן כנגד כנפי הנשרים ושני אריות של זהב חלולים

מלאי מיני בשמים שזלפו כשעלה שלמה המלך לכיסא. כשעלה המלך על המדרגה הראשונה הארי פשט ידו מימין והנץ פשט ידו משמאל והמלך נשען עליהם והמשיך לעלות. כשהגיע לראש הכיסא ירדו הנשרים ותפסו את המלך והושיבוהו על מושבו. אז הנשר הגדול לקח את כתר המלכות ושם אותו על ראש המלך. התנין הגדול נגע במנגנון ואז האריות והנשרים סככו על ראש המלך ויונה של זהב ירדה מן העמוד, פתחה את הארון, הוציאה את ספר התורה ונתנה אותו למלך וכך התקיים הפסוק שהתורה היתה עמו וקרא בה כל ימי חייו. כשבאו הזקנים שאלו בשלום המלך ודנו עמו בדיון. אם נכנסו עדי שקר כל המנגנונים פעלו וכל בעלי החיים געו, נהמו, צרחו וצייצו כדי להפחיד את העדים מלומר דבר שקר. אולם הכיסא לא נשמר לעד.

פרעה נכה ששבה את הכיסא והביאו למצרים בקש לעלות עליו והארי פגע ברגלו הימנית, ולכן נקרא פרעה נכה.

גם נבוכדנצר בקש לקחת את הכיסא לבבל כדי לשבת עליו, וכשעלה על המדרגה הראשונה הכישו הארי ונעשה חיגר.

כשדריוש החריב את בבל הביא את הכיסא למדי פרס ואיש לא ישב עליו. אחריו שבה את הכיסא אלכסנדר מוקדון והביאו למצרים.

וכשאניפונוס בן אנטיוכוס החריב את מצרים שבה את הכיסא והביאו בספינה נשמטה רגל הכיסא וכל האומנים שבעולם שהובאו לתקנו לא הצליחו.¹

תיאור מופלא זה מעצים את יופיו של כיסא המלכות של שלמה שמקבל את עוצמתו ואת כוחו מכוח התורה הצמודה לשפיטה היום יומית שהתקיימה שם בעזרת הסנהדרין.

אף מלכי אומות העולם מאופיינים בכיסאותיהם. נציין את עגלון מלך מואב כשאהוד בן גרא הזכיר שבפיו דבר אלוקים. קימה זו של מלך בשר ודם מכיסא מלכותו בעלת הכוח והעוצמה בפני בורא עולם זיכתה אותו ברות המואביה, שנינה שלמה בנה את בית המקדש ופרסם את שמו של ה' בעולם:

וְהוּא שָׁב מִן הַפְּסִילִים אֲשֶׁר אֶת הַגְּלָגַל וַיֹּאמֶר דְּבַר סֵתֶר לִי אֵלֶיךָ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִס וַיֵּצְאוּ מֵעַלְיוֹ כָּל הָעֹמְדִים עָלָיו. וְאַהוּד בָּא אֵלָיו וְהוּא יָשָׁב בְּעֵלִית הַמְּקָרָה אֲשֶׁר לוֹ לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אַהוּד דְּבַר אֱלֹהִים לִי אֵלֶיךָ וַיִּקֶּם מַעַל הַכִּסֵּא. (שופטים ג כ)

¹מעם לונז, מלכים א, עמ' קעט-קפא.

במגילת אסתר מתוארת עוצמתו של אחשורוש גם כמלך היושב על כיסא מלכותו ומחזיק בידו שרביט זהב:

וְיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מְלֻכּוֹת וַתַּעֲמֵד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מְלֻכּוֹתוֹ בְּבֵית הַמְּלָכּוֹת נֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת. בַּיּוֹם הַכִּיּוֹם כָּרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמְּלָכָה עֹמֶדֶת בַּחֲצַר נִשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו וַיִּזְשֹׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת שְׂרָבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשְּׂרָבִיט. (אסתר, ה, א-ב)

במקום נוסף מופיע הכיסא בהקשר לאשה הגדולה משונים שזיהתה את גדלותו של הנביא אלישע, ולכן דאגה למחסורו. היא הגישה לו מזון וסדרה לרווחתו רהיטים בעלית הגג:

נַעֲשֶׂה נָא עֲלִית קִיר קִטְנָה וְנָשִׂים לוֹ שֵׁם מִטָּה וְשִׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוּרָה וְהִיא בְּבֵאוֹ אֵלֵינוּ יָסוּר שְׁמָהּ. (מלכים ב, ד)

על פי הקבלה עלית הקיר היא השכינה וארבעת הרהיטים הם ארבע הדרכים לעבודת ה' ולתיקון השכינה. המיטה מיוחסת ליעקב אבינו שתיקן תפילת ערבית. השולחן קשור לדוד המלך ששיריו ותשבחותיו היו חלק משולחנו. הכיסא מיוחס לאברהם אבינו שהתקין את כיסאו של הבורא בהפצת האמונה בה'. והמנורה היא כנגד יצחק אבינו שהאיר את העולם כולו ע"י שהסכים להיעקד. בדרך זו התקדש שמו של הקב"ה בעולם. (זוהר, תרומה חלק א, קכג)

לכיסא ישנן גם משמעויות מטאפיזיות הקשורות למלחמת עמלק שניצל את חולשת העם שזה עתה יצא ממצרים והוא עייף ויגע. הקב"ה מצווה להשמידם ולמחות את זכרם שכן כיסאו של ה' אינו שלם כל זמן שהם פועלים בעולם:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כָּתֹב זֶאת זִכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זִכְרֵ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם. וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נָסִי. וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כַּסֵּי יְהוָה מְלַחְמָה לָהּ בְּעַמְלֵק מִדֶּרֶךְ דֹּר. (שמות יז, יד-טז)

דוד המלך בספר תהילים מתאר את שליטתו היציבה של ה' בעולם על ידי מטאפורת הכיסא. כיסא מלכותו הקדוש שנמצא בכל העולמות מאופיין ביכולת בחינה של כל ברואיו בצדק, ביושר ובמשפט:

ה' בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. (תהלים קג, יט)
 כי עשית משפטי ודיני ישבת לכיסא שופט צדק (ט, ה)
 ען וערפל סביביו, צדק ומשפט מכון כיסאו (תהלים צז, ב)
 וה' לעולם ישב כונן למשפט כיסאו (תהלים ט, ח)
 ה' בהיכל קודשו, ה' בשמים כיסאו עיניו יחזו,
 עפעפיו יבחנו בני אדם (תהלים, יא, ד)
 מלך אלוקים על גויים אלוקים ישב על כיסא קודשו- (תהלים, מז, ט)

שני נביאים ישעיהו ויחזקאל מתארים את כיסאו של הקב"ה כפי שראו בחזונום:

בשנת מות המלך עוזיהו ואראה את ה' יושב על כיסא רם ונשא ושוליו מלאים את
 ההיכל. שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד, בשתים יכסה פניו
 ובשתיים יכסה רגליו ובשתיים יעופף. (ישעיהו, ו, א-ג)
 וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כיסא, ועל דמות הכיסא
 דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. (יחזקאל א, כו)

לעתיד לבוא אומר ירמיהו הנביא יקראו לירושלים כיסא ה'. (ירמיהו ג, יז) היינו, תהיה
 זהות בין בורא עולם לירושלים.

חז"ל

אמרות חז"ל מדגישות את הכיסא המטאפיזי של הקב"ה:

ז' דברים נבראו קודם שנברא העולם, כיסא כבוד. (פסחים, נד, ע"א)
 כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה עומד מכיסא הדין ויושב על כיסא רחמים. (ע"ז
 ג, ע"ב)
 התורה וכיסא הכבוד קדמו לבריאת העולם, אבל איני יודע אם התורה קדמה
 לכיסא הכבוד ואם כיסא הכבוד קדם לתורה. (בראשית רבה א)
 בשעה שישראל נוטלין שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה הוא עומד מכיסא הדין ויושב
 על כיסא רחמים. (ויקרא רבה כט)
 כל מי שהוא מתפלל בירושלים כאילו מתפלל לפני כיסא הכבוד. (מדרש על
 תהילים צ"א ז')
 גדולה תשובה שמגעת עד כיסא הכבוד. (יומא פו, ע"א)

נפש האדם חצובה מתחת **כיסא הכבוד**. (זוהר, ח"ג, כ"ט, ע"ב),
 "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת" למה תכלת? שתכלת דומה לים וים דומה
 לרקיע **דומה לכיסא הכבוד**. (סוטה יז ע"א)
 כל זמן שזרעו של עמלק בעולם לא השם שלם **ולא הכיסא שלם**. (תנחומא, כי תצא
 יא)
 עתידה ירושלים להתרחב ולעלות ולהיות **מגעת עד כיסא הכבוד**, עד שתאמר: צר
 לי המקום (שיר השירים רבה ז')
 אמר רבי שמואל בר נחמן: עד שלא נבנה בית המקדש היה העולם עומד על
תרונוס [=כיסא] של שתי רגלים, משנבנה, נתבסס העולם ועמד בישובו. (תנחומא
 תרומה פיסקה ט')

הוי אומר: המקדש הוא צורך בסיסי לעולם, וללא מקדש אין לו לעולם עמידה של ממש.
 גם בפיוטי הסליחות של הימים הנוראים כשאימת הדין עלינו אנו מזכירים פעמים רבות
 את כיסאו המטאפיזי של בורא עולם. הכוונה היא לעורר את רחמיו ולגזור גזירות טובות
 על עם ישראל ככלל ועל כל אחד ואחד בפרט.

"אל מלך יושב על כיסא מלכותו (תהילים מה, יז)

ובתפילת נעילה רגע לפני סיום יום הכיפורים אנו מתחננים במילים:

אל מלך **יושב על כיסא רחמים** מתנהג בחסידות מוחל עוונות עמו.

שירת ימי הביניים

בשירת ימי הביניים נתייחס לשני שירים שמשתמשים במטאפורת הכיסא בשני המובנים
 שהזכרנו לעיל.

השיר הראשון הוא של משה אבן עזרא:

כותנות פסים

כְּתוּנוֹת פְּסִים / לְבַשׁ הַגֵּן / וּכְסוֹת רִקְמָה / מְדֵי דְשָׂא
 וּמְעִיל תְּשַׁבֵּץ / עֵטָה כָּל עֵץ / וּלְכֹל עֵין / הֶרְאָה פְּלֹא
 כָּל צִיץ חֲדָשׁ / לְזָמֵן חֲדָשׁ / יֵצֵא שֶׁחֶק / לְקִרְאֵת בּוֹאוּ
 אֶךְ לִפְנֵיהֶם / שׁוֹשֵׁן עֵבֶר / מֶלֶךְ פִּי עַל / הוֹרֵם כִּיסָאוֹ
 יֵצֵא מִבֵּין / מִשְׁמֵר עֲלָיו / וַיִּשְׁנֶה אֶת / בְּגָדֵי כְּלָאוֹ
 מִי לֹא יִשְׁתָּה / יֵינוּ עֲלָיו / הָאִישׁ הַהוּא / יֵשֵׁא חֲטָאוֹ

זהו שיר טבע המתאר את השינוי בטבע עם בוא האביב. הגן נראה ככותנות פסים והדשא הצומח מראהו כרקמה. פרח השושן דומה למלך שהורם אל על מעל כיסאו. מטאפורת הכיסא מתייחסת לכיסא הריאליסטי המפואר של המלך. פסיכולוגית זהו ההסבר לעם הנמצא בגלות רחוק מארצו ורואה את המציאות מתוך געגועים לעברו המלכותי.

אף ריה"ל משלב בשיר הקינה והגעגועים "ציון הלא תשאלי לשלום אסיריך" את מטאפורת הכיסא. אלא שאצלו הכיסא מופיע בשתי משמעויותיו. הוא מתגעגע לכיסא המלכות הלאומית ומכנה את עם ישראל ככיסא ה'. היינו, כשעם ישראל היה בארצו והמלוכה התקיימה אז ניתן היה לומר שעם ישראל הוא כיסאו של הקב"ה. אולם בזמן החורבן והגלות עבדים יושבים על הכיסאות המכובדים של עם ישראל:

....

את בית מלוכה ואת כיסא ה' ואיך
ישבו עבדים עלי כיסאות גבריך

חסידות

גדולי החסידות, החל מהבעש"ט, מרבים לעסוק בכיסא המטאפיזי ומדגישים בהנחותיהם הרחוניות את חובתו של האדם להעצים ולחזק את כיסאו של ה' בעולם:

אמר הבעל שם טוב ז"ל שכל העולמות כולם הם לבושים וכיסא זה לזה, עד
בחינה התחתונה, וכן אפילו האותיות א"ב הם גם כן כיסא זה לזה: (בעל שם טוב
על התורה, מכון דעת יוסף, ירושלים תשנ"ג, בראשית פרשת בראשית אות יב)

על פי הבעש"ט כל מה שנברא בעולם הוא לבוש ותשקיף לחיות האלוקית, ואפילו אותיות הא"ב הן בבחינת כיסא כלומר, יש בהן אור אלוקי ועל ידי לימוד תורה ותפילה מעלים אותן לכיסא הכבוד.

במקור מים חיים נמצא פירוש על דברי הבעש"ט:

ה' כל משאלותיך שהכוונה שכל משאלות האדם צריך להיות רק לכבוד ה' יתעלה,
שימלא שם הוי"ה ברוך הוא, כי לעת עתה בגלות אין השם שלם ואין הכיסא שלם,
וזהו פירוש הכתוב ימלא ה' שיהיה השם מלא בהיחוד, זה יהיה כל משאלותיך, כי
אמנם אך זה צריך האדם לכוון בכל מעשיו, לשם יחוד קודשא בריך הוא,
(נתן נטע הכהן, מקור מים חיים שמות פרשת בשלח הערה י"ט, בתוך בעל שם טוב על
התורה, מכון דעת יוסף, ירושלים תשנ"ג)

שמו של ה' וכיסאו אינם שלמים בגלות כשעם ישראל אינו בארצו, ועל כן תפקיד האדם להשלים את הכיסא על ידי מעשיו וכוונותיו.

בפירוש מקור מים חיים במקום אחר נאמר:

לפי שעוונותינו מבדילים בינינו לבין אבינו שבשמים, אם כן המסך המבדיל גורם חס ושלום השכחה שאדם שוכח לשוב לפניו יתברך שמו, וחותר **חתירה תחת כיסא כבודו**, בהעלמת העניין מפני המקטריגים, להזכירו לשוב על חטאיו, כי אין שכחה לפני כיסא כבודו, ומזה העניין נופלין לכל אדם הרהורי תשובה בכל יום. (נתן נטע הכהן, מקור מים חיים ויקרא פרשת בחקותי הערה יח, בתוך בעל שם טוב על התורה, מכון דעת יוסף, ירושלים תשנ"ג)

העוונות הם בבחינת מסך בינינו לבין הבורא שגורם לשכחה וחתירה תחת כיסא הכבוד. אולם אם האדם יזכור שתחת כיסא הכבוד אין שכחה אולי זה עשוי לדרבנו להרהורי תשובה.

על פי בעל "צפנת פענח":

ועל ידי הגאווה פגם בשם י"ה שנסתלק ונשאר שם אלם מאלהים, וגם שם בן ד' אינו שלם. וז"ש כי יד על כס, **שאינ הכיסא** גימטריא אלהים שלם, וגם שם ידו"ד מלחמה בעמלק, שאין שמו שלם כנ"ל עד שימחה שמו של עמלק, והבן. (יעקב יוסף מפולנאה, צפנת פענח, שמות, יתרו, ד"ה ובזה נבאר, קארעץ תקמ"ב, 1782)

הגימטריה של י"ה הוא 15 שווה לגימטריה של המילה גאווה. עמלק פגע בשמו של ה' על ידי גאוותו. המילה י"ה נשמטה מהמילה אלוהים ונשאר רק אלם. על כן כל זמן שעמלק לא ימחה שמו של ה' יהיה חסר.

על פי בעל "ערבי נחל":

אבינו ע"ה כמו שאמר הכתוב (בראשית יח, יט) כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו כו' לעשות צדקה ומשפט, **זוהו הכיסא היפה שעשה אברהם אבינו** ע"ה להקב"ה אשר אין ככיסא זה בכל העולמות בלתי לה' לבדו, ויוסף עוד הקב"ה אהבו. (דוד שלמה מסראקא, סדילקוב, ערבי נחל, דברים, וילך ד"ה ומלבד כל, תקפ"ה- תקפ"ו, 1825-1826)

אברהם אבינו במעשי הצדקה, החסד והמשפט התקין את כיסאו של ה' בעולם, ולכן ה' אהבו.

על פי בעל "מאור ושמש":

ואמרנו לפניך שירה באז נתישבה מלכותך וכיסאך נכון - שאז היה התגלות אלהות על ידי אבות הקדושים שהם נושאי הכיסא, וגם השירה הוא בחינת דוד שהיה נעים זמירות ישראל והוא רגל רביעי שבכיסא, ואז נתפרסם אלהותו על כל העולם כולו, וְהַבִּין כֹּל יְצוֹר כִּי הוּא יוֹצֵר הַכֹּל וּמַלְכוּתוֹ בְּכֹל מְשָׁלָה וְזֶהוּ נְתִישְׁבָה מַלְכוּתְךָ. (קלונימוס קלמן הלוי אפשטיין, מאור ושמש, שמות, בשלח ד"ה ומזה נבוא, ברסלוי, תר"ב, 1842)

על פי פרשנות זו לא רק אברהם תיקן את כיסאו של ה' אלא כל האבות גילו את מלכות ה' ונושאים את שמו בעולם, ולכן הם נושאי כיסאו. גם דוד המלך בשירתו לה' נחשב לרגל רביעית התומכת בכיסא ומייצבת את עמידתו.

על פי ר' אלימלך מליזנסק :

על הפסוק: "תחתים שניים ושלישים תעשיה פירש רש"י ז"ל: עליונים לאדם, אמצעים למדור תחתים, מסביר ר' אלימלך: דעיקר צריך הצדיק לתקן עבודתו שלוש עולמות, והם מרומזים בגוף האדם, דהיינו: ראש האדם הוא כיסא ומרכבה, וזהו: ואראה דמות כמראה אדם יושב על הכיסא" (יחזקאל א, כו) רצה לומר: עם הכיסא, דהיינו, דמות מראה אדם כו' שהוא הצדיק גמור שהוא כיסא, מרכבה כמו כיסא עליון. (בראשית, נח, ד, ע"א- ע"ב) יחזקאל הנביא אומר ר' אלימלך במקום אחר (שופטים, צד ע"ב) התקדש בקדושה רבה כל איבר ואיבר והגיע עד שורשו בקומה שלימה, הוא ראה את דמותו שהגיע עד כיסא הכבוד. (ר' אלימלך מליזנסק, נועם אלימלך, נח, ד ע"א- ע"ב)

על פי פרשנותו של ר' אלימלך חלקי התיבה מדומים לגופו של האדם. הראש הוא בבחינת כיסא ומרכבה. והצדיק נחשב לכיסא. יחזקאל הנביא שהצליח לקדש את כל איבריו הגיע לכיסא הכבוד בדמותו השלימה.

במקום אחר ר' אלימלך מסביר שעם ישראל נצטווה לתת מחצית השקל כדי לספור אותם בלי שיהיה נגף בעם ושום קטרוג. המילים: "זה יתנו" נאמר בגמרא: (ירושלמי שקלים א, ו) "כמין מטבע של אש הראה לו הקדוש ברוך למשה מתחת כיסא הכבוד ואמר לו: כזה יתנו על כדבריו:

שיתנהגו עם כספיהם כזה שהוא **אש מתחת כיסא הכבוד**, דאש שורף ואש מחמם, דהיינו אם חס וחלילה מתנהג בכספו שלא כהוגן אז שורפתו ואם מתנהג כשורה בלב שלם וגמילות חסדים אזי המצווה הזאת מגעת עד כיסא הכבוד ומחמתו מגיע לעונג רב. (נועם אלימלך, שמות כי תשא נב ע"ב-ע"ג)

ר' אלימלך מסביר את מהותה של מצוות מחצית השקל הקשורה בהתנהגות מוסרית. מי שיודע לתת את כספו בלב שלם לזולתו עשוי להגיע לכיסא הכבוד, וחלילה מי שאינו נוהג כך האש שתחת כיסא הכבוד עלולה לשורפו.

וכן אומר ר' אלימלך:

הנשמה כשהיא תחת כיסא הכבוד אז היא יודעת להשכיל כל התורה כמו שכתוב בגמרא: (נידה ל ע"ב) "ומלמדין אותה כל התורה כולה וכיון שיצא לאויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו". ומוסיף ר' אלימלך שזה הכרחי ללמדה כל התורה כולה, כי אילולא זה לא היה באפשרי להנשמה בבואה אל הגוף החומרי להתגבר עליו ולשבר תאוותו, וההכרחי ללמדו כל התורה שעל ידה יכול לשבר כוח ותאוות הגוף. (נועם אלימלך, צט, ע"ד)

כיון שהנשמה חצובה מתחת לכיסא הכבוד היא מסוגלת לקלוט את כל התורה לפני שמגיעה לעולם. אותה תורה היא שמאפשרת לה בצאתה לאויר העולם להתמודד עם תאוות הגוף ולשוברם.

על פי בעל "האוהב ישראל":

אנכי, ר"ל כשתסתכל ותדבק תמיד **במידת אנכי, שהוא בגימטריא כיסא**, ר"ל שתראה תמיד להשגיח על הכיסא, וע"י הכיסא שאדם עושה כך הוא ממשיך עליו ברכה או קללה ח"ו. וזהו שכתוב את הברכה אשר תשמעון אל מצות ד' אלקיכם. (אברהם יהושע השל מאפטא, תורת אמת, דברים, ראה ד"ה אנכי, למברג 1854).

המילה "אנכי" בגימטריה סכומה 81 בדומה לגימטריה של המילה "כיסא".

כשאדם ידבק ב"אנכי" כלומר בקב"ה ובתורתו, הוא בעצם מידבק בכיסאו של הקב"ה שירעיף עליו את ברכתו או חלילה את קללתו.

פרשנויות חסידיות אלו מציבות אתגרים מעשיים לאדם שבעזרתם הוא מבין שתפקידו בחייו עלי אדמות לרומם את כיסאו של ה'.

בנוסף לכך אנו למדים שכיסאו המטאפיזי של ה' היינו, שלטונו בעולם ודרכי הנהגתו אותו נפגמים על ידי בני אנוש הנקראים עמלק. מי שמתנהג בגאווה ואינו מקבל את כיסאו של ה' בעולם אחת דינו להימחות מעל פני האדמה שכן הגאווה עומדת בסתירה למהותו של הבורא.

ספרות עברית

דינה של יוד²

"כה אמר ה': אל יתהלל חכם בחכמתו".³ זה שלמה מלך ישראל. בשעה שישב על כיסא מלכותו, נשתבח ונתגאה ועבר על מה שכתוב בתורה: "לא ירבה לו נשים".⁴ מה עשתה יוד של "ירבה"? עמדה לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה לפניו: "ריבוננו של עולם! כלום כתבת בתורתך אות אחת לבטלה? אמר לה: לאו. אמרה לפניו: הרי שלמה בטלני ונשא לו אלף נשים ועבר על תורתך. אמר הקדוש ברוך הוא ליוד: עלי לריב את ריבך ולדון דינך. מיד אמר הקדוש ברוך הוא לאשמדאי מלך השדים: לך אצל שלמה וטול חותמו מידו ותידמה בדמותו ותשב על כיסאו. באותה שעה הלך אשמדאי ונטל חותמו מידו ונדמה בדמותו. ישב על כיסאו, והיו ישראל סבורין שהוא שלמה. והיה שלמה משוטט בכל העירות והכפרים ואומר: אני שלמה! "אני קהלת הייתי מלך על ישראל!"⁵ עד שעברו שלוש שנים. והיו בני אדם אומרים זה לזה: כמה שוטה הוא זה! המלך יושב על כיסאו והוא אומר "אני קהלת הייתי מלך", והיה משוטט נע ונד. אמר הקב"ה כבר נטלתי דין יוד.

מיכה יוסף בן גוריון (ברדיצ'בסקי) הוצאת מוסד ביאליק ע"י דביר, תל. אביב תשי"ב,

² עמ' ק"ד-ק"ה

³ ירמיהו ט, כ"ב.

⁴ דברים י"ז, י"ז.

⁵ קהלת א, י"ב.

מה עשה אשמדאי באותן שלוש שנים? עבר על כל נשיו של שלמה, עד שבא אצל אחת מהן והיא פרסה נידה. כיון שראתה אותו, אמרה לו: שלמה, למה שינית את טעמך ומנהגך שהיית נוהג בנו? מיד שתק. אמרה לו: אין אתה שלמה. ולא עוד אלא שהלך גם לאם שלמה. אמר לה: אמי, כך וכך אני מבקש ממך. אמרה לו: בני, ממקום שיצאת ממנו, שם תמצא שום הנאה? אם אתה עושה כן, אין אתה בני! מיד הלכה אצל בניהו בן יהוידע ואמרה לו: בניהו, כך וכך תבע ממני שלמה. מיד נזדעזע וקרע את בגדיו ותלש בשערו ואמר: בוודאי אין זה שלמה. אלא אשמדאי הוא, ואותו הנער שהוא משוטט ואומר: אני קהלת – הוא שלמה בעצמו.

מיד שלח וקרא לאותו הנער ואמר לו: בני! אמור לי, מי אתה? אמר לו: אני שלמה בן דוד. אמר לו: בני, כיצד היו מעשיך? אמר להם: יום אחד הייתי יושב במקומי ובא אלי כמו רוח סערה והשליכני ממקומי, ומאותו היום ועד עכשיו נטלה דעתי. לפיכך הייתי משוטט. אמר לו: כלום יש לך סימן? אמר לו: הן בשעה שמלכתי נטל אבי דוד ידי אחת והניחה בידך וידי האחרת ביד נתן הנביא, ועמדה אמי ונשקה ראש אבי. זה הסימן יש לי. כיוון ששמע בניהו דבריו, מה עשה? קרא לסנהדרין ואמר להם: לכו כתבו לכם שם המפורש וקבעוהו על לבבכם! הלכו ובאו אצלו ואמרו: מתייראים אנו מאותו השם שהוא חקוק על לבו של אשמדאי. אמר להם: וכי שם אחד יכול על שבעים שמות?! אבל אין לכם החסד מה!- מה עשה בניהו? נטל את ידו והכה לאשמדאי מכה אחת ונטל את החותם ובקש להורגו. יצתה בת קול ואמרה: אל תיגע בו. ממני יצא הדבר, שעבר על מה שכתוב בתורה. מיד החזיר את החותם על יד שלמה ונדמה בדמותו וחזר למלכותו.

מיד אמר שלמה: איה מלכותי, איה גבורתי, שלא הועילו לי כלום. אלא שכל המשפיל את עצמו בעולם הזה הקדוש ברוך הוא מגביהו, שאין לך בעולם הזה כמו ענוה ושפלות הרוח שנאמר: "זבחי אלוקים רוח נשברה".

ראינו לעיל את תיאור כיסאו המפואר של שלמה המלך שיציבותו השלטונית היתה תלויה בהתנהגותו הדתית והמוסרית. המילה כיסא כוללת את האיסורים שחלים על המלך. כדי ש**כִּיִּסְאוֹ** יכון לעד עליו לשמור על איסור "○" שלא ירבה סוסים, והאות "א" מציינת את המילה אשה שלא ירבה בנשים.⁶ שלמה המלך נכשל בשני איסורים אלו ולכן נענש. הסיפור מציין שעבר על האיסור "לא ירבה לו נשים". מקור החטא נעוץ בגאוותו על חכמתו, כבודו ועושרו שנתנו לו כמתנת שמים. הסיטואציה האירונית היא שהאות יוד

⁶תודה לבני ד"ר אריאל לוי על הארה זו.

הקטנה ולכאורה חסרת חשיבות פנתה לקב"ה בבקשה להשיב את כבודה האבוד. המלך שלמה נשא אלף נשים ובכך ביטל את חשיבותה של האות הקטנה "יוד". כיוון שאצל בורא עולם אין משוא פנים וכל האותיות חשובות לפניו, הוא הבטיח לה לריב את ריבה ולהעניש את שלמה המלך. העונש התממש על ידי אשמדאי שקיבל רשות ליטול את טבעתו של שלמה המלך כלומר, את כיסאו. לאחר מכן ניטלה דעתו של שלמה והוא שוטט ברחובות במשך שלוש שנים כשבפיו המנטרה: "אני קהלת מלך ישראל" אולם איש לא האמין לו. ישנה כאן הענשה שיש בה מידה כנגד מידה.

מי שחטא בגאווה ניטל ממנו לא רק כיסאו ומלכותו אלא גם כבודו המינימלי כצלם אנוש. אשמדאי ניצל את מעמדו החדש וניהל אורח חיים פרוע וחסר מעצורים ובדרך זו הסגיר את עצמו. הניסיון להתקרב לאשה נידה ולאמו גילו את פרצופו האמיתי. האם הבינה שכך לא יכול לנהוג בנה, ועל כן פנתה לבניהו בן יהוידע שר הצבא. גילוי האמת התממש ברגע שהתערב שר הצבא. שיחת הבירור עם הנער העלתה שיש בידיו סימן מהימן שבניהו עצמו היה עד לה. הוא הבין שהנער הוא שלמה המלך ועשה הכל כדי להוציא מאשמדאי את הטבעת ששם ה' היה חקוק עליה והחזיר את שלמה לכיסאו.

הסיפור מסתיים במסקנותיו המחודשות של שלמה המלך. כיסא המלך, כוחו וגבורתו לא הועילו לו כשהתגאה. רק שפלות וענווה בעולם הזה הם התנאי לכך שהקב"ה יגביה את האדם.

הסיפור מדגיש את הדרישות המוסריות שקיימות כלפי המלך ועובדה זו מעצימה את הקשר ההדוק בין הכיסא הריאליסטי לבין הכיסא המטאפיזי.

אני רוצה להיות מלך / אתי אנקרי

פעם הייתי כיסא של מלכים
משכמם ומעלה בשמן משוחים
הם ידעו שיש מלך מלכי מלכים
ויש כוונה ויש הבנה
ויש אמונה

היום מתיישבים עלי כל מיני אנשים
חסרי פנים מיואשים
הם עושים להם כתר מצופה במילים

חסרי כוונה, חסרי הבנה

חסרי אמונה

פזמון: אני רוצה מלך חדש

אני רוצה להיות כיסא של מלך

מלך חדש

אני רוצה מלך מלך חדש

אני רוצה להיות כיסא בבית המקדש

מזמן לא התפנית לרגע או שניים

מיד הם קופצים עלי

אוחזים עיניים

וזה שמנצח מרים ידיים

חסרי תקווה, חסרי מחשבה

חסרי אהבה

והארמון מתמלא בפקידים אטומים

בגללם זה פשע להיות תמים

ונוספים חדרים ונוספים עבדים

שעובדים את השקר

מבוקר עד ערב

והעם משלם ביוקר.

שירה של אתי אנקרי נכתב מנקודת תצפית של הכיסא והוא בנוי מניגודים בין עבר להווה. בעבר ישבו עליו מלכים. אז היו אלו כיסאות ריאליסטיים שניזונו מהכיסא המטאפיזי של בורא עולם. אולם במציאות של ימינו קיים נתק רוחני בין היושבים על הכיסאות לבין הכיסא הרוחני. כיום מה שמאפיין את האנשים המשתמשים בכיסאות הוא ייאוש, ריקנות נפשית חסרת אמונה, ללא שמחת חיים. התמימות הוחלפה באטימות ובשקר. מול כיסאות אלו, הכיסא שהוא הדובר בשיר, כמֶה ומתפלל לשנות את המצב ולזכות להיות כיסא של מלך חדש בבית המקדש. החלום משקף את הכמיהה לשלב בין הכיסא הריאליסטי של המלך לכיסאו של הקב"ה בבית המקדש.

קולו של כיסא / יהודית מליק – שירן

הערב הזה אתם מדברים על שני אנשים מיוחדים
הרצל ובלפור חקק ולא סתם אנשים נחמדים.
עלי ישבו במשך שנים עשרה שנה לסירוגין.
את צניעות לבם, אדיבותם, אי אפשר להבין.

לא הייתי כיסא מפואר בלשכת היושב ראש
אינני בא בתנאים וגם עכשיו לא אדרוש.
הייתי כיסא מרופט שצבעי דהו עם השנים
ואני מוקיר אותם ששמרו עלי ושמרו לי אמונים.

כשישבו עלי דאגתי שיהיה להם גב זקוף
ישיבה נוחה, שלא ירגישו כמה אני שפוף.
בלשכת היושב ראש נצרבו שפתי בשירה
במשך שנים עשרה שנה אפפוני חבלי היצירה.

אולי לא כתבתי, אך הייתי דומם ומאושר
שנתנה לי הזכות לחוות לידתו של צליל מוכר.
ולו ידעו קירות בית הסופר לדבר ולשורר
הייתם מבינים את מה שאני מתאר.

היו כל כך צנועים שהשתמשו בכיסא אחד
ונתנו לי יחס של כבוד מלכים מיוחד.
הייתי שותף אינטימי לשיחות הרעיה
אכלת? שתית? האם מפריעה לך באמצע העשייה?

ועכשיו אני מזיל דמעה כשאיש לא רואה
ודאי אוחלף, אני כבר לא יפה, סתם כיסא
שלום יושבי ראש אתם חקוקים בלבי לעד
בבית הסופר תם עידן ואני נשארתי לבד.

השיר נכתב על ידי יהודית מליק – שירן לכבוד המשוררים הרצל ובלפור חקק ששמשו כיושבי ראש של אגודת הסופרים העבריים שנים עשרה שנים. במסיבת הפרידה מהם ב"בית הסופר" הוקרא השיר על ידה.

גם שיר זה נכתב מנקודת התצפית של כיסא ריאליסטי שחושף נקודות השקה בינו לבין המשוררים הללו. צניעות וענווה, אדיבות ונאמנות מאפיינת את התנהגותם ותכונות אלו מקבילות לכיסא המרופט, שצבעו דהה עם השנים אך כולו אסיר תודה לשני אנשים אלו שכבדוהו והעניקו לו יחס כבוד של מלכים. כמוהם אף הוא חש נאמנות לאינטימיות המשפחתית שהיה לה עד בשיחות עם הרעיה, והוא שמח בשמחת יצירתם הרוחנית בעודם יושבים עליו.

שני יושבי הראש ששמם חקק חקוקים בלבו של הכיסא שנותר בודד ועצוב ובטוח שיחליפו אותו כי הוא כבר לא יפה.

על כפיו יביא

מילים: יורם טהרלב

לחן: יאיר רוזנבלום

ברחובנו הצר

גר נגר אחד מוזר

הוא יושב בצריפו

ולא עושה דבר.

איש אינו בא לקנות,

ואין איש מבקר,

ושנתיים שהוא

כבר אינו מנגר.

והוא חלום אחד נושא עוד בלבבו

לבנות כיסא לאלוהו שיבוא,

על כפיו אותו יביא,

לאלוהו הנביא.

והוא יושב ומחכה לו
כבר שנים חולם הוא שיזכה לו,
על סודו שומר ומחכה לו
מתי כבר יגיע היום.

ברחובנו הצר
גר סנדלר אחד מוזר
הוא יושב בצריפו
ולא עושה דבר.

מדפיו הריקים
מכוסים באבק
כבר שנתיים מונח
המרצע בשק.

והוא חולם כי נעליים הוא תופר,
בן על הרים ינוו רגלי המבשר.
על כפיו אותן יביא,
לאליהו הנביא.

והוא יושב ומחכה לו...

בירושלים ישנו
איש לגמרי לא צעיר,
שבנה הרבה בתים
בכל פינות העיר.

הוא מכיר כל סמטה,
כל רחוב ושכונה,
הוא בונה את העיר
כבר שבעים שנה.

והוא חולם כי, כמו שאת העיר בנה,

יניח למקדש את אבן הפינה.

על כפיו אותה יביא

אליהו הנביא.

והוא יושב ומחכה לו...

הנגר חולם על הכנת כיסא ריאליסטי אולם כיסא זה מיועד לעבודת ה' ולנביאו אליהו הנביא. חלום זה הוא תמצית חייו של הנגר שמחכה להתגשמותו.

סיכום

בחנו במאמר שני סוגי כיסאות וראינו שיש קשר מהותי ביניהם. כיסאו המטאפיזי של הקב"ה אינו שלם בגלל קלקול מוסרי בהתנהגות בני אנוש. רוע לב וגאווה פוגמים בקדושתו של הכיסא המטאפיזי. חובתו של עם ישראל לשנות מצב זה על ידי מילוי הברית בינו לבין בוראו.

גם יציבותו של כיסא המלך בעם ישראל מותנה בשמירת כיסאו של בורא עולם היינו, באמונה בו, בשמירת מצוותיו ובקידוש שמו בעם ישראל ובעולם כולו. כל התנהגות שאינה תואמת דרישות אלו פוגעת ישירות בקיומו הפיזי של כיסא המלך ובקיומו של עם ישראל בארצו. המקורות החסידיים מתווים את הדרך להשלמתו של כיסא ה' למרות היותו של העם בגלות. על ידי ההידמות לאבות האומה שפיארו את כיסא ה' באמונתם ובמעשיהם נוכל אף אנו להעצים את כיסא ה'.

השירה העברית בתקופתנו מעניקה חשיבות רבה לכיסא הריאליסטי אשר מועצמת מכוח התנהגותם המוסרית של היושבים עליו. כמו כן קיימת בשירה עכשווית זו הבעת תקווה לחבר בין הכיסא הריאליסטי לכיסאו של אליהו הנביא ולכיסאות בבית המקדש. תודעה זו כפי שעולה מתוך השירים שנבדקו מהווה סגירת מעגל לנושא הנדון.